

Analiza demografike dhe socio ekonomike e komunës se Rahovecit (2011–2024)

Depopullimi, Kapitali Njerëzor dhe Kurthi Zhvillimor

Dr. Hashim Rexhepi

HAPA Institut

Prishtinë, 2026

Permbledhje Ekzekutive

Komuna e Rahovecit po kalon një periudhë transformimi të thellë demografik dhe ekonomik, e cila po ndikon drejtpërdrejt në potencialin e saj zhvillimor. Gjatë periudhës 2011-2024, popullsia e komunës është zvogëluar nga 56,208 në 41,799 banorë, duke shënuar një rënie prej 25.6%. Ky ritëm i depopullimit është dukshëm më i lartë sesa mesatarja kombëtare dhe e vendos Rahovecin ndër komunat që po përballen me sfidat më serioze demografike në Kosovë.

Megjithatë, sfida kryesore nuk qëndron vetëm te zvogëlimi i numrit të banorëve. Analiza tregon se procesi i depopullimit është shoqëruar me tkurrje të fortë të grupmoshave të reja. Numri i fëmijëve (0-14 vjeç) është zvogëluar me 43.6%, ndërsa numri i të rinjve (15-24 vjeç) me 41.9%. Në të njëjtën kohë, grupmoshat mbi 65 vjeç kanë shënuar rritje të konsiderueshme. Kjo dinamikë tregon se Rahoveci po përballlet njëkohësisht me depopullim dhe plakje demografike, dy procese që reduktojnë bazën e ardhshme të fuqisë punëtore dhe rrisin presionin mbi sistemet sociale dhe ekonomike.

Një nga faktorët kryesorë që shpjegon këto zhvillime është migrimi. Evidenca demografike sugjeron largim të vazhdueshëm të popullsisë në moshë aktive, veçanërisht të të rinjve dhe individëve me potencial më të lartë profesional. Ky fenomen ka ndikuar në reduktimin gradual të kapitalit njerëzor dhe ka kufizuar kapacitetin e komunës për të tërhequr investime dhe për të zhvilluar aktivitete ekonomike me vlerë të shtuar më të lartë.

Kapitali njerëzor paraqet një nga sfidat më të rëndësishme strukturore të Rahovecit. Vetëm 40.8% e popullsisë së moshës 25-64 vjeç kanë përfunduar arsimin e mesëm të lartë ose arsimin universitar, krahasuar me 62.5% në nivel kombëtar. Ky hendek kufizon produktivitetin, inovacionin dhe aftësinë e ekonomisë lokale për t'u transformuar drejt sektorëve më konkurrues.

Në tregun e punës, sfida qendrore nuk është vetëm papunësia, por aktivizimi i ulët ekonomik. Pjesëmarrja në fuqinë punëtore e grupmoshës 25-64 vjeç është vetëm 37.3%, ndërsa pjesëmarrja e grave mbetet veçanërisht e ulët. Kjo tregon se një pjesë e konsiderueshme e potencialit njerëzor të komunës nuk po shfrytëzohet në mënyrë efektive.

Megjithëse sfidat janë serioze, analiza identifikon gjithashtu potenciale të rëndësishme zhvillimore. Rahoveci vazhdon të gëzojë avantazhe konkurruese në bujqësi, vreshtari, verëtari dhe agropërpunim. Gjithashtu, diaspora përfaqëson një aset strategjik që mund të kontribuojë jo vetëm përmes remitancave, por edhe përmes investimeve, transferimit të njohurive dhe lidhjeve me tregjet ndërkombëtare.

Gjetja qendrore e këtij raporti është se sfidat demografike dhe ekonomike të Rahovecit nuk funksionojnë në mënyrë të pavarur. Ato përforcojnë njëra-tjetrën dhe krijojnë një cikël vetë-përforcues që kufizon zhvillimin afatgjatë të komunës. Ky cikël, i përkufizuar në raport si **“Kurthi Zhvillimor i Rahovecit”**, fillon me depopullimin, vazhdon me dobësimin e kapitalit njerëzor dhe pjesëmarrjen e ulët ekonomike, dhe përfundon me reduktimin e investimeve dhe të vendeve cilësore të punës, duke nxitur migrim të mëtejshëm.

Për të thyer këtë cikël, politika zhvillimore e komunës duhet të fokusohet në tri prioritetet strategjike: zhvillimin e kapitalit njerëzor, transformimin ekonomik përmes agropërpunimit dhe sektorëve me produktivitet më të lartë, si dhe mobilizimin e potencialeve të pashfrytëzuara, veçanërisht të grave, diasporës dhe sipërmarrjes lokale.

Mesazhi Kryesor

Rahoveci nuk po përballet vetëm me rënie të popullsisë, por me reduktim gradual të potencialit të tij zhvillimor. Megjithatë, përmes investimeve në kapitalin njerëzor, transformimit ekonomik dhe angazhimit të diasporës, komuna ka mundësi reale që të kalojë nga një model i stagnimit demografik në një model më konkurrues dhe më të qëndrueshëm zhvillimi.

10 Indikatorët Kryesorë të Rahovecit

Një Pasqyrë e Shpejtë e Gjendjes së Komunës

Treguesit më poshtë përmbledhin zhvillimet kryesore demografike dhe socioekonomike të Komunës së Rahovecit gjatë periudhës 2011–2024.

Rreshti 1

Popullsia	Depopullimi	Fëmijët (0–14)	Të Rinjtë (15–24)	Mosha 65–79
41,799	–25.6%	–43.6%	–41.9%	+34.7%

Rreshti 2

Kapitali Njerëzor	Pjesëmarrja Ekonomike	Papunësia e të Rinjve	Ekonomi me Tokë	Popullsia Urbane
40.8%	37.3%	26.5%	67.8%	32.6%

Interpretimi

Depopullimi mbetet sfida dominante

Rahoveci ka humbur më shumë se një të katërtën e popullsisë së tij gjatë periudhës 2011–2024, duke përjetuar një nga transformimet demografike më të rëndësishme në Kosovë.

Baza e ardhshme e kapitalit njerëzor po zvogëlohet

Rënia e numrit të fëmijëve dhe të rinjve tregon reduktim të bazës së ardhshme të fuqisë punëtore, sipërmarrjes dhe inovacionit.

Kapitali njerëzor dhe tregu i punës përbëjnë hallkën më kritike

Vetëm 40.8% e popullsisë 25–64 vjeç kanë arsim të mesëm të lartë ose universitar, ndërsa pjesëmarrja ekonomike mbetet vetëm 37.3%.

Potencialet zhvillimore mbeten të rëndësishme

Tradita agro-ushqimore, agropërpunimi, verëtaria dhe diaspora krijojnë bazë të fortë për transformim ekonomik dhe rritje të produktivitetit.

Mesazhi Kryesor

Rahoveci përballlet me sfida serioze demografike dhe ekonomike, por posedon potencial të konsiderueshëm zhvillimor. Zhvillimi i kapitalit njerëzor, rritja e pjesëmarrjes ekonomike dhe transformimi i sektorit agro-industrial do të përcaktojnë trajektoren e tij deri në vitin 2035.

Rishikimi i Literaturës dhe Korniza Teorike

Korniza Teorike e Studimit

Ky studim mbështetet në një qasje teorike të integruar që kombinon teorinë e kapitalit njerëzor, teorinë e migrimit ekonomik dhe teorinë e transformimit strukturor. Qëllimi i kësaj qasjeje është të shpjegojë mënyrën se si proceset demografike dhe ekonomike ndër veprojnë për të formësuar potencialin afatgjatë zhvillimor të Komunës së Rahovecit.

Në qendër të kësaj kornize qëndron supozimi se zhvillimi ekonomik lokal nuk përcaktohet nga një faktor i vetëm, por nga ndërveprimi ndërmjet kapitalit njerëzor, strukturës ekonomike dhe dinamikës së popullsisë. Në këtë kuptim, depopullimi, migrimi dhe transformimi ekonomik duhet të analizohen si elemente të një sistemi të ndërlidhur zhvillimor.

Ndryshe nga qasjet tradicionale që trajtojnë veçmas dimensionet demografike dhe ekonomike, ky studim argumenton se zhvillimi ekonomik i Rahovecit duhet të kuptohet si rezultat i marrëdhënieve të vazhdueshme ndërmjet popullsisë, kapitalit njerëzor, tregut të punës dhe strukturës ekonomike. Për këtë arsye, analiza nuk fokusohet vetëm te treguesit individualë, por te mekanizmat përmes të cilëve këta tregues ndikojnë njëri-tjetrin.

Teoria e Kapitalit Njerëzor

Teoria e kapitalit njerëzor, e formuluar nga Becker (1964), argumenton se investimet në arsim, trajnim profesional dhe zhvillim të aftësive rrisin produktivitetin individual dhe kolektiv, duke kontribuar drejtpërdrejt në rritjen ekonomike afatgjatë.

Sipas kësaj qasjeje, kapitali njerëzor përfaqëson një aset ekonomik po aq të rëndësishëm sa kapitali fizik apo financiar. Individët me nivel më të lartë arsimor kanë kapacitet më të madh për të përvetësuar teknologji të reja, për të inovuar dhe për të krijuar aktivitete ekonomike me vlerë më të lartë të shtuar.

Megjithatë, literatura thekson se përfitimet e kapitalit njerëzor materializohen vetëm kur ekonomia është në gjendje të absorbojë dhe të shfrytëzojë aftësitë e krijuara. Në mungesë të vendeve cilësore të punës dhe të një strukture ekonomike konkurruese, kapitali njerëzor mbetet i nën shfrytëzuar ose largohet përmes migrimit.

Në kontekstin e Rahovecit, kjo teori ndihmon në shpjegimin e marrëdhënies ndërmjet arsimit, tregut të punës dhe migrimit të rinjve.

Teoria e Migrimit Ekonomik

Migrimi ekonomik përbën një nga mekanizmat më të rëndësishëm përmes të cilit individët reagojnë ndaj dallimeve në mundësitë ekonomike.

Sipas modelit të Todaro-s (1969), individët marrin vendime për migrim duke krahasuar të ardhurat dhe mundësitë e pritshme në territorin e origjinës me ato që mund të sigurojnë në tregje të tjera të punës. Në këtë kuptim, migrimi nuk është vetëm reagim ndaj kushteve aktuale ekonomike, por edhe një investim racional në përmirësimin e mirëqenies së ardhshme.

Literatura bashkëkohore argumenton se migrimi nuk ndikon vetëm në madhësinë e popullsisë, por edhe në përbërjen e saj. Në shumë raste largohen individët më të rinj dhe më të arsimuar, duke reduktuar bazën e kapitalit njerëzor të territorit.

Për Rahovecin, migrimi duhet të interpretohet si rezultat i kufizimeve strukture të tregut lokal të punës dhe i mundësive më të favorshme që ofrojnë ekonomitë e tjera. Në të njëjtën kohë, migrimi ndikon në potencialin afatgjatë zhvillimor duke reduktuar fuqinë punëtore dhe kapacitetin për inovacion.

Teoria e Transformimit Struktural

Teoria e transformimit struktural argumenton se zhvillimi ekonomik realizohet përmes zhvendosjes graduale të aktivitetit ekonomik nga sektorët me produktivitet të ulët drejt sektorëve me produktivitet më të lartë.

Sipas Kuznets (1973), ekonomitë zhvillohen duke kaluar nga dominimi i bujqësisë tradicionale drejt industrisë, shërbimeve moderne dhe aktiviteteve me bazë dijen. Ky proces shoqërohet me rritje të produktivitetit, të ardhurave dhe standardit të jetesës.

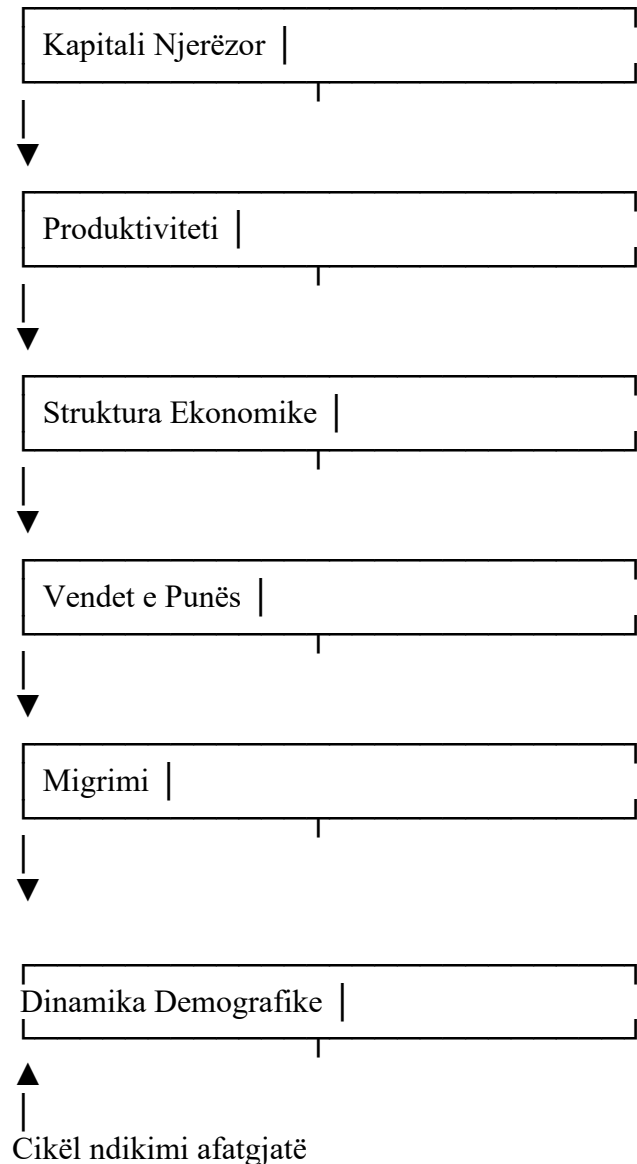
Nga kjo perspektivë, problemi themelor nuk është vetëm madhësia e ekonomisë, por struktura e saj. Ekonomitë që nuk arrijnë të transformohen mbeten të mbështetura në sektorë me produktivitet të ulët dhe përballen me kufizime të vazhdueshme zhvillimore.

Në rastin e Rahovecit, teoria e transformimit struktural ndihmon në interpretimin e rolit të bujqësisë, agropërpunimit, industrisë dhe shërbimeve në zhvillimin ekonomik lokal.

Modeli Konceptual i Studimit

Bazuar në literaturën teorike dhe në karakteristikat e zhvillimit të Rahovecit, ky studim propozon një model

Figura 2.1. Modeli Konceptual i Zhvillimit të Rahovecit

Shpjegimi i Figurës

Figura 2.1 paraqet modelin konceptual të studimit. Sipas këtij modeli, kapitali njerëzor ndikon në produktivitet, produktiviteti ndikon në strukturën ekonomike, struktura ekonomike ndikon në krijimin e vendeve të punës, ndërsa vendet e punës ndikojnë në vendimet për migrim dhe në evolucionin demografik të territorit. Marrëdhëniet ndërmjet këtyre elementeve janë dinamike dhe krijojnë efekte kumulative në zhvillimin afatgjatë të Rahovecit.

Hipotezat

Hipoteza Analitike

H1

Tkurrja demografike redukton ofertën e fuqisë punëtore dhe bazën e kapitalit njerëzor.

H2

Struktura ekonomike me produktivitet të ulët rrit presionin për migrim të popullsisë aktive.

H3

Mungesa e transformimit strukturor kufizon aftësinë e ekonomisë për të absorbuar kapitalin njerëzor dhe për të gjeneruar rritje ekonomike të qëndrueshme.

Lidhja me Analizën Empirike

Kjo kornizë teorike shërben si bazë për analizën empirike të kapitujve vijues.

Ajo krijon lidhjen konceptuale ndërmjet zhvillimeve demografike, migrimit, tregut të punës, kapitalit njerëzor, strukturës ekonomike dhe inovacionit, të cilat analizohen më pas në rastin konkret të Komunës së Rahovecit.

Në këtë mënyrë, analiza empirike nuk kufizohet në përshkrimin e treguesve statistikorë, por synon të identifikojë mekanizmat përmes të cilëve proceset demografike dhe ekonomike ndikojnë në potencialin zhvillimor të territorit.

Transformimi Demografik i Rahovecit

Një Komunë në Tranzicion Demografik

Transformimi demografik përbën zhvillimin më të rëndësishëm strukturor që ka përjetuar Komuna e Rahovecit gjatë periudhës 2011–2024. Brenda vetëm trembëdhjetë vjetësh, popullsia rezidente e komunës është zvogëluar nga 56,208 në 41,799 banorë, duke shënuar një rënie prej 25.6%. Kjo tkurrje është dukshëm më e lartë se rënia mesatare e popullsisë në nivel kombëtar dhe tregon se Rahoveci po përballlet me presione demografike më të forta sesa shumica e komunave të Kosovës.

Figura 1. Evolucion i Popullsisë së Rahovecit (2011–2024)

Popullsia Rezidente e Rahovecit

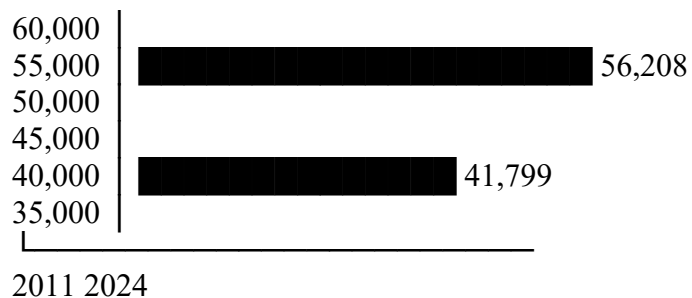

Figura 1

Popullsia e Rahovecit është zvogëluar nga 56,208 banorë në vitin 2011 në 41,799 banorë në vitin 2024, duke shënuar një rënie prej 25.6%.

Implikimet për Zhvillimin Ekonomik

Nga perspektiva e zhvillimit ekonomik, depopullimi nuk përfaqëson vetëm humbje numerike të banorëve. Ai nënkupton zvogëlim të tregut lokal, ulje të kërkesës për mallra dhe shërbime, reduktim të bazës tatimore dhe dobësim gradual të potencialit për investime private. Sa më e vogël të bëhet popullsia, aq më të kufizuara bëhen mundësitë për zgjerimin e aktiviteteve ekonomike dhe krijimin e vendeve të reja të punës.

Rahoveci po përjeton një proces që prek njëkohësisht ofertën e fuqisë punëtore dhe potencialin e tregut lokal. Kjo e bën sfidën demografike jo vetëm një çështje sociale, por një faktor me ndikim të drejtpërdrejtë në produktivitetin, investimet dhe konkurrueshmërinë ekonomike të komunës.

Mesazhi Kryesor

Rahoveci nuk po humbet vetëm banorë. Ai po humbet gradualisht bazën mbi të cilën ndërtohen kapitali njerëzor, tregu i punës dhe potenciali zhvillimor i së ardhmes. Për këtë arsye, transformimi demografik duhet të konsiderohet sfida qendrore strategjike e komunës gjatë dekadës së ardhshme.

Tkurrja e Gjeneratave të Reja dhe Plakja Demografike

Ndryshimi i Strukturës së Popullsisë

Aspekti më shqetësues i transformimit demografik të Rahovecit nuk është vetëm rënia e numrit të përgjithshëm të banorëve, por mënyra se si kjo rënie po shpërndahet ndërmjet grupmoshave. Analiza tregon se humbjet më të mëdha janë përqendruar pikërisht te grupet që përfaqësojnë të ardhmen e kapitalit njerëzor dhe tregut të punës.

Gjatë periudhës 2011–2024:

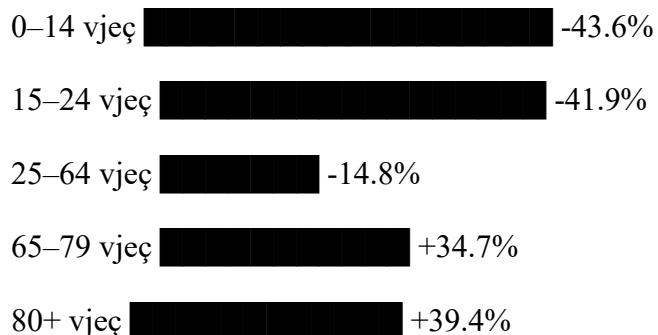
- grupmosha **0–14 vjeç** është zvogëluar me **43.6%**;
- grupmosha **15–24 vjeç** është zvogëluar me **41.9%**;

- grupmosha **25–64 vjeç** është zvogëluar me **14.8%**.

Këto zhvillime tregojnë se komuna po humbet gradualisht brezat që do të përbëjnë fuqinë punëtore, sipërmarrësit dhe profesionistët e dekadës së ardhshme.

Figura 2. Ndryshimi sipas Grupmoshave (2011–2024)

Ndryshimi sipas Grupmoshave

Rahoveci po përjeton një proces të dyfishtë: tkurrje të grupmoshave të reja dhe rritje të grupmoshave të moshuara.

Plakja Demografike po Bëhet Realitet Struktural

Paralelisht me tkurrjen e grupmoshave të reja, Rahoveci po përjeton një proces të qartë plakjeje demografike.

Midis viteve 2011 dhe 2024:

- grupmosha **65–79 vjeç** është rritur me **34.7%**;
- grupmosha **80+ vjeç** është rritur me **39.4%**.

Kjo do të thotë se pesha relative e popullsisë së moshuar po rritet gradualisht, ndërsa pesha e popullsisë së re po zvogëlohet. Kjo dinamikë krijon sfida të rëndësishme për zhvillimin ekonomik dhe për sistemet publike të mbështetjes sociale dhe shëndetësore.

Pasojat për Zhvillimin Afatgjatë

Tkurrja e gjeneratave të reja dhe plakja e popullsisë ndikojnë drejtpërdrejt në:

- ofertën e ardhshme të fuqisë punëtore;
- potencialin sipërmarrës;
- kapacitetin inovativ të ekonomisë lokale;
- qëndrueshmërinë e financave publike;
- aftësinë e komunës për të tërhequr investime.

Nëse këto tendenca vazhdojnë, raporti ndërmjet popullsisë aktive dhe popullsisë së varur do të bëhet gjithnjë e më pak i favorshëm, duke rritur presionin mbi zhvillimin ekonomik të komunës.

Implikimi Strategjik

Tkurra e të rinjve dhe plakja demografike nuk përbëjnë vetëm sfida statistikore. Ato reduktojnë gradualisht potencialin e ardhshëm të kapitalit njerëzor dhe kufizojnë kapacitetin zhvillimor të Rahovecit. Për këtë arsye, investimi në të rinjtë dhe zhvillimi i kapitalit njerëzor duhet të jenë në qendër të politikave zhvillimore të komunës.

Migrimi, Kapitali Njerëzor dhe Tregu i Punës

Hallka Kritike e Zhvillimit të Rahovecit

Nëse transformimi demografik përfaqëson sfidën kryesore të Rahovecit, atëherë migrimi, kapitali njerëzor dhe tregu i punës përbëjnë mekanizmin përmes të cilit kjo sfida transmetohet në ekonomi. Këta tre komponentë janë të lidhur ngushtë dhe ndikojnë drejtpërdrejt në aftësinë e komunës për të krijuar rritje ekonomike, për të tërhequr investime dhe për të mbajtur popullsinë aktive.

Analiza tregon se Rahoveci nuk po përballet vetëm me ulje të popullsisë, por me largim të vazhdueshëm të një pjese të rëndësishme të kapitalit të tij njerëzor. Kjo situatë ka ndikim të drejtpërdrejtë në performancën ekonomike të komunës dhe në perspektivat e saj afatgjata të zhvillimit.

Migrimi si Faktor Ekonomik

Migrimi është një nga proceset më të rëndësishme që ka formësuar zhvillimet demografike të Rahovecit gjatë dekadës së fundit. Evidenca statistikore sugjeron se tkurra e fortë e grupmoshave të reja dhe boshllëqet e vërejtura në grupmoshat aktive lidhen ngushtë me largimin e popullsisë drejt qendrave më të mëdha urbane dhe tregjeve ndërkombëtare të punës.

Nga këndvështrimi ekonomik, migrimi nënkupton:

- reduktim të ofertës së fuqisë punëtore;
- humbje të individëve me potencial profesional;
- zvogëlim të kapitalit sipërmarrës;
- reduktim të kërkesës në tregun lokal.

Megjithatë, migrimi ka krijuar gjithashtu një diasporë të rëndësishme, e cila përbën një nga asetet më të vlefshme strategjike të Rahovecit. Potenciali i saj nuk kufizohet vetëm te remitancat, por përfshin investime, transferim njohurish, rrjete profesionale dhe qasje në tregjet ndërkombëtare.

Figura 3

Kapitali Njerëzor

Popullsia 25–64 vjeç me Arsim të Mesëm të Lartë ose Universitar

Kosovë 62.5%

Rahovec 40.8%

–21.7 pikë përqindjeje Hendeku ndaj mesatares kombëtare

Figura 3. Kapitali njerëzor në Rahovec mbetet dukshëm nën mesataren kombëtare dhe kufizon potencialin për transformim ekonomik.

Kapitali Njerëzor: Sfidë dhe Mundësi

Kapitali njerëzor është faktori kryesor që përcakton konkurrueshmërinë e ekonomive moderne.

Në Rahovec, vetëm 40.8% e popullsisë së moshës 25–64 vjeç kanë përfunduar arsimin e mesëm të lartë ose arsimin universitar. Ky nivel mbetet dukshëm nën mesataren kombëtare dhe kufizon aftësinë e komunës për të zhvilluar aktivitete ekonomike me vlerë të shtuar më të lartë.

Deficiti i kapitalit njerëzor reflektohet në:

- produktivitet më të ulët;
- kapacitete më të kufizuara inovative;
- adoptim më të ngadalshëm të teknologjisë;
- konkurrueshmëri më të dobët ekonomike.

Figura 4 Tregu i Punës

Pjesëmarrja në Fuqinë Punëtore (25–64 vjeç)

Kosovë 52.5%

Rahovec 37.3%

Pjesëmarrja sipas Gjinisë

Meshkuj 57.9%

Femra 17.7%

26.5% Papunësia e të rinjve

Figura 4. Aktivizimi ekonomik i grave dhe të rinjve përfaqëson potencialin më të madh të pashfrytëzuar të tregut të punës në Rahovec.

Tregu i Punës: Potencial i Pashfrytëzuar

Një nga gjetjet më të rëndësishme të analizës është se problemi kryesor i Rahovecit nuk është vetëm papunësia, por aktivizimi i ulët ekonomik i popullsisë.

Vetëm 37.3% e popullsisë së moshës 25–64 vjeç marrin pjesë në tregun e punës. Ky nivel është dukshëm më i ulët se mesatarja kombëtare dhe sugjeron se një pjesë e madhe e potencialit njerëzor të komunës mbetet jashtë aktivitetit ekonomik.

Veçanërisht shqetësues është hendeku gjinor. Pjesëmarrja e grave në tregun e punës mbetet shumë më e ulët se ajo e meshkujve, duke reduktuar ndjeshëm kapacitetin prodhues të ekonomisë lokale.

Implikimi Strategjik

Migrimi, kapitali njerëzor dhe tregu i punës përbëjnë hallkën më kritike të zhvillimit të Rahovecit. Nëse komuna arrin të investojë në aftësi, të aktivizojë potencialin e pashfrytëzuar të fuqisë punëtore dhe të mobilizojë rrjetet e diasporës, ajo mund të transformojë sfidat aktuale demografike në mundësi reale për zhvillim ekonomik afatgjatë.

Bujqësia dhe Transformimi Ekonomik

Avantazhi Kryesor Konkurrues i Rahovecit

Ndryshe nga shumë komuna të tjera që përballen me sfida të ngjashme demografike, Rahoveci disponon një avantazh të rëndësishëm zhvillimor: një bazë të konsoliduar agro-ushqimore të ndërtuar mbi traditën e bujqësisë, vreshtarisë dhe verëtarisë. Kjo bazë ekonomike përbën jo vetëm pjesë të identitetit lokal, por edhe burimin më premtues për transformimin ekonomik të komunës gjatë dekadës së ardhshme.

Edhe pse ekonomitë familjare rurale janë reduktuar në numër dhe madhësi, shumica e tyre vazhdojnë të mbajnë lidhje të drejtpërdrejta me tokën dhe aktivitetet bujqësore. Kjo krijon një bazë solide mbi të cilën mund të ndërtohen aktivitete ekonomike më produktive dhe më konkurruese.

Megjithatë, zhvillimi afatgjatë nuk do të varet nga prodhimi primar në vetvete. Potenciali real qëndron në aftësinë e komunës për të kaluar nga një ekonomi e bazuar në shitjen e lëndës së parë drejt një ekonomie që krijon vlerë të shtuar përmes përpunimit, markimit dhe eksportit të produkteve vendore.

Figura 5 Potencialet Konkurruese të Rahovecit

Fushat me Potencialin më të Lartë të Zhvillimit

Agropërpunimi	
Verëtaria	
Diaspora	
Turizmi Rural	
Digjitalizimi	

Potenciali më i madh i zhvillimit ekonomik të Rahovecit qëndron në sektorin agro-ushqimor, verëtarinë dhe mobilizimin e kapitalit ekonomik dhe profesional të diasporës.

Nga Bujqësia Tradicionale drejt Agropërpunimit

Në ekonominë moderne rurale, pjesa më e madhe e fitimit nuk krijohet në prodhimin e lëndës së parë, por në fazat pas prodhimit.

Për Rahovecin kjo nënkupton kalimin gradual nga:

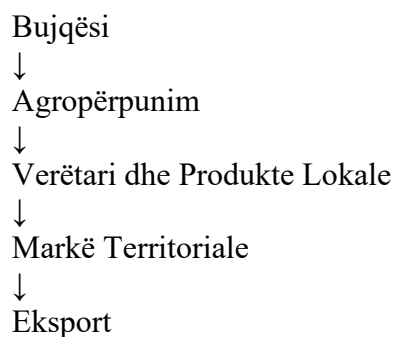
- prodhimi i rrushit drejt verëtarisë moderne;
- prodhimi bujqësor drejt agropërpunimit;
- tregu lokal drejt tregjeve rajonale dhe ndërkombëtare;
- produktet pa identitet drejt markave territoriale të njohura.

Ky transformim mund të gjenerojë:

- rritje të produktivitetit;
- vende pune me vlerë të shtuar më të lartë;
- rritje të eksporteve;
- të ardhura më të mëdha për fermerët;
- investime private më të qëndrueshme.

Modeli i Transformimit Ekonomik

Zinxhiri i Ri i Vlerës së Rahovecit

Punësim dhe Investime

Ky model paraqet rrugën më të mundshme të zhvillimit ekonomik për Rahovecin gjatë dekadës së ardhshme. Në vend që të konkurrojnë në sasi, komuna duhet të fokusohet në cilësi, identitet territorial, përpunim dhe vlerë të shtuar.

Roli i Kapitalit Njerëzor në Modernizimin e Bujqësisë

Transformimi ekonomik nuk mund të realizohet vetëm përmes investimeve fizike.

Përdorimi i teknologjive moderne, digjitalizimi i proceseve prodhuese, certifikimi i produkteve dhe qasja në tregje më të mëdha kërkojnë fuqi punëtore më të kualifikuar. Për këtë arsye, modernizimi i sektorit agro-ushqimor lidhet drejtpërdrejt me zhvillimin e kapitalit njerëzor.

Prioritetet kryesore në këtë drejtim duhet të përfshijnë:

- trajnime profesionale për fermerët;
- aftësim teknik në agropërpunim;
- përdorim të teknologjive digjitale;
- bashkëpunim ndërmjet biznesit dhe institucioneve arsimore;
- transferim të njohurive nga diaspora.

Mesazhi Kryesor

Potenciali më i madh zhvillimor i Rahovecit nuk qëndron vetëm te toka apo prodhimi bujqësor, por te aftësia për ta shndërruar këtë bazë tradicionale në një ekonomi moderne agro-industriale. Agropërpunimi, verëtaria dhe krijimi i markave territoriale mund të shërbejnë si motorët kryesorë të rritjes ekonomike, punësimit dhe konkurrueshmërisë së komunës gjatë dekadës së ardhshme.

Kurthi Zhvillimor i Rahovecit

Kur Sfida Demografike dhe Ekonomike Përforcojnë Njëra-Tjetrën

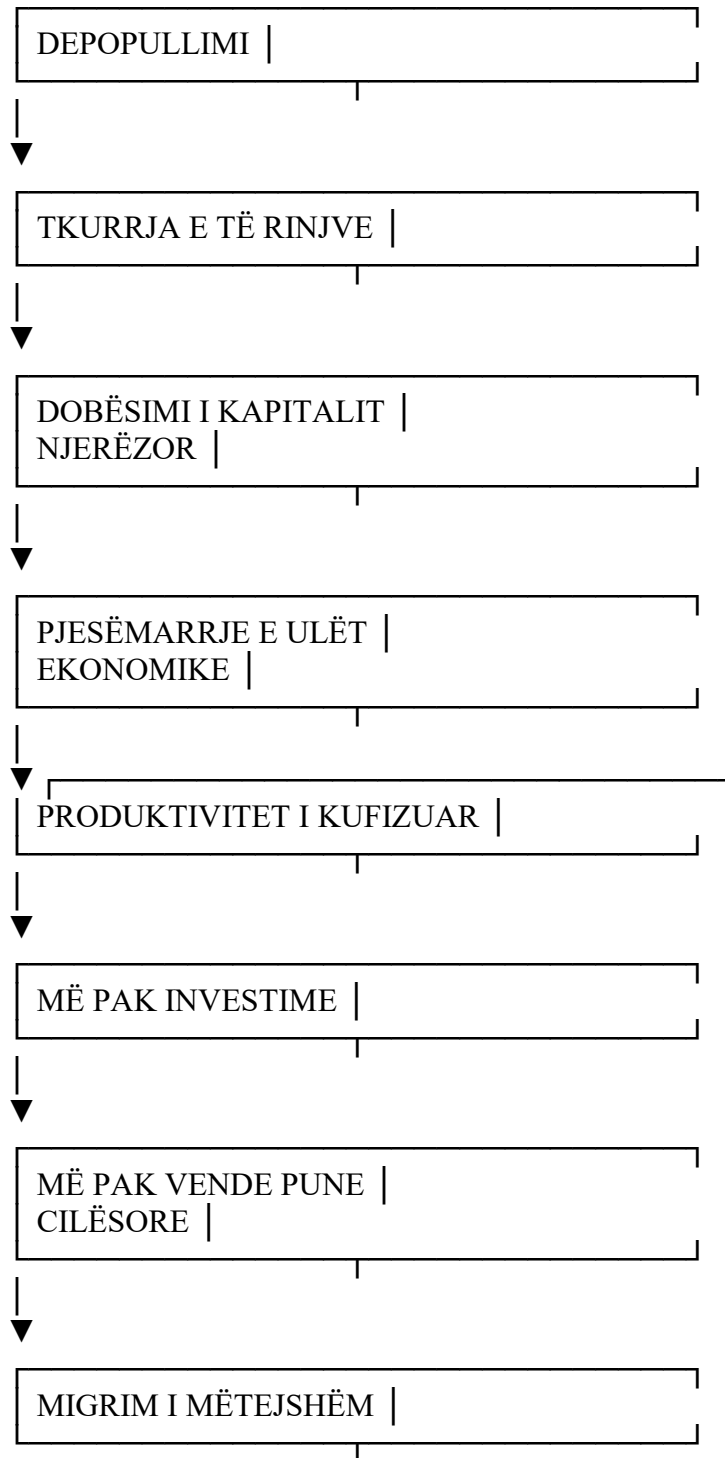
Analiza e zhvillimeve gjatë periudhës 2011–2024 tregon se sfidat kryesore të Rahovecit nuk mund të shpjegohen si fenomene të ndara. Depopullimi, migrimi, kapitali njerëzor, tregu i punës dhe struktura ekonomike funksionojnë si pjesë e një sistemi të vetëm, ku dobësitë në një fushë prodhojnë pasoja në fushat e tjera.

Pikërisht ky ndërveprim krijon atë që në këtë raport përkufizohet si:

“Kurthi Zhvillimor i Rahovecit”

Ky koncept nuk nënkupton se komuna është e dënuar të mbetet në stagnim. Përkundrazi, ai shpjegon mekanizmin përmes të cilit problemet aktuale riprodhohen vazhdimisht dhe bëhen më të vështira për t'u zgjidhur me kalimin e kohës.

Figura 6 Modeli i Kurthit Zhvillimor të Rahovecit

☞ DEPOPULLIM

Kurthi Zhvillimor i Rahovecit ilustron mekanizmin vetë-përforcues që lidh depopullimin, kapitalin njerëzor dhe performancën ekonomike të komunës.

Pse është i rëndësishëm ky model?

Në shumicën e rasteve, politikat publike trajtojnë secilin problem veçmas:

- depopullimin si problem demografik;
- papunësinë si problem ekonomik;
- migrimin si problem social;
- arsimin si çështje sektoriale.

Megjithatë, analiza e Rahovecit tregon se këto fenomene janë të ndërlidhura.

Për shembull:

- mungesa e vendeve cilësore të punës nxit migrimin;
- migrimi redukton kapitalin njerëzor;
- kapitali njerëzor i kufizuar ul produktivitetin;
- produktiviteti i ulët kufizon investimet;
- investimet e pakta krijojnë më pak vende pune.

Për këtë arsye, zgjidhja e një problemi në izolim nuk mjafton për të ndryshuar trajektoren zhvillimore të komunës.

Si mund të thyhet kurthi?

Kapitali Njerëzor

- ✓ Rritja e nivelit arsimor
- ✓ Aftësimi profesional
- ✓ Kompetencat digjitale

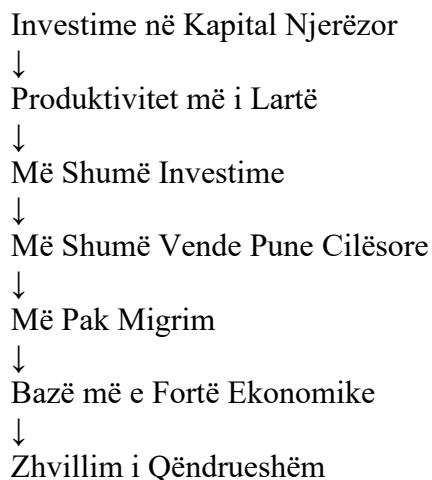
Transformimi Ekonomik

- ✓ Agropërpunimi
- ✓ Verëtaria
- ✓ Industria ushqimore
- ✓ Turizmi rural

Aktivizimi i Potencialeve të Pashfrytëzuara

- ✓ Gratë në ekonomi
- ✓ Diaspora
- ✓ Sipërmarrja lokale
- ✓ Inovacioni dhe digjitalizimi

Nga kurthi në ciklin e zhvillimit

Gjetja Kryesore

Sfida demografike dhe ekonomike nuk janë procese të ndara. Ato përforcojnë njëra-tjetrën dhe krijojnë një cikël që kufizon zhvillimin afatgjatë të komunës. Thyerja e Kurthit Zhvillimor kërkon investim të njëkohshëm në kapitalin njerëzor, transformimin ekonomik dhe mobilizimin e potencialeve të pashfrytëzuara të territorit.

Tre prioritetet strategjike

Nga diagnostikimi i problemeve te veprimi strategjik

Analiza e zhvillimeve demografike dhe ekonomike tregon se Rahoveci nuk ka nevojë për një numër të madh prioritetesh, por për fokusim të qartë në disa fusha me ndikim të lartë. Përpjekjet e ardhshme zhvillimore duhet të orientohen drejt ndërhyrjeve që kanë potencialin më të madh për të thyer Kurthin Zhvillimor dhe për të krijuar një cikël të ri pozitiv të rritjes ekonomike.

Në këtë kontekst, identifikohen tre prioritetet strategjike që duhet të udhëheqin politikat publike dhe investimet gjatë dekadës së ardhshme.

PRIORITETI 01

Kapitali Njerëzor

Kapitali njerëzor përfaqëson burimin më të rëndësishëm zhvillimor të Rahovecit.

Në kushtet kur popullsia po zvogëlohet, rritja ekonomike nuk mund të mbështetet më në numrin e banorëve, por në cilësinë e aftësive, njohurive dhe kompetencave të tyre.

Fushat prioritare

- Përmirësimi i cilësisë së arsimit
- Aftësimi profesional i të rinjve
- Zhvillimi i aftësive digjitale
- Lidhja ndërmjet arsimit dhe tregut të punës
- Bashkëpunimi me bizneset dhe diasporën

PRIORITETI 02

Transformimi Ekonomik

Rahoveci nuk mund të ndërtojë zhvillimin e ardhshëm vetëm mbi prodhimin primar bujqësor. Avantazhi real konkurrues qëndron te krijimi i vlerës së shtuar përmes përpunimit, markimit dhe eksportit të produkteve vendore.

Fushat prioritare

- Agropërpunimi
- Verëtaria
- Industria ushqimore
- Turizmi rural
- Produktet me identitet territorial

PRIORITETI 03

Aktivizimi i Potencialeve të Pashfrytëzuara

Një pjesë e konsiderueshme e potencialit zhvillimor të Rahovecit mbetet e pashfrytëzuar. Kjo përfshin gratë, diasporën, sipërmarrjen lokale, inovacionin dhe digjitalizimin.

Fushat prioritare

- Gratë në ekonomi
- Diaspora
- Sipërmarrja lokale
- Inovacioni
- Digjitalizimi

Korniza Strategjike e Ndryshimit

Kapitali Njerëzor

+
Transformimi Ekonomik
+
Aktivizimi i Potencialeve
↓
Produktivitet më i Lartë
↓
Më Shumë Investime
↓
Më Shumë Vende Pune Cilësore
↓
Më Pak Migrim
↓
Zhvillim i Qëndrueshëm

Mesazhi Kryesor

Rahoveci nuk do ta përmirësojë trajektoren e tij zhvillimore përmes një ndërhyrjeje të vetme. Përparimi do të varet nga aftësia për të investuar paralelisht në kapitalin njerëzor, transformimin ekonomik dhe aktivizimin e potencialeve të pashfrytëzuara. Këto tri prioritete përbëjnë bazën e një modeli të ri zhvillimi për dekadën 2026–2035.

Agjenda e Veprimit 2026–2035

Nga strategjia te zbatimi

Analiza e këtij raporti tregon se sfidat e Rahovecit janë komplekse dhe të ndërlidhura. Për këtë arsye, përparimi nuk do të varet nga masa të izoluara apo ndërhyrje afatshkurtra, por nga një agjendë e qartë veprimi që kombinon zhvillimin e kapitalit njerëzor, transformimin ekonomik dhe modernizimin institucional.

Agjenda e Veprimit 2026–2035 paraqet gjashtë fusha prioritare që mund të prodhojnë ndikimin më të madh në zhvillimin afatgjatë të komunës. Këto prioritete nuk duhet të shihen si iniciativa të ndara, por si pjesë e një programi të integruar për forcimin e bazës demografike dhe ekonomike të Rahovecit.

01 Investim në Kapitalin Njerëzor

Objektivat Kryesore

- Rritja e nivelit arsimor
- Zgjerimi i arsimit profesional
- Zhvillimi i aftësive digjitale

- Përafrimi i programeve arsimore me tregun e punës
- Bashkëpunimi me sektorin privat

Qëllimi: Fuqi punëtore më konkurruese dhe më produktive.

02 Aktivizimi Ekonomik i Grave

Veprimet Prioritare

- Aftësim profesional
- Mbështetje për bizneset e grave
- Qasje më e madhe në financim
- Integrim më i madh në tregun e punës
- Mbështetje për sipërmarrje

Qëllimi: Rritja e pjesëmarrjes ekonomike dhe zgjerimi i kapacitetit prodhues të komunës.

03 Modernizimi i Agropërpunimit

Fushat Prioritare

- Verëtaria
- Industria ushqimore
- Certifikimi i produkteve
- Markat territoriale
- Orientimi drejt eksportit

Qëllimi: Kalimi nga prodhimi primar drejt ekonomisë me vlerë të shtuar më të lartë.

04 Zhvillimi i Sektorit Privat

Prioritetet

- Ndërmarrjet e vogla dhe të mesme
- Bizneset inovative
- Klima e investimeve
- Sipërmarrja lokale
- Formalizimi i ekonomisë

Qëllimi: Krijimi i vendeve të reja dhe cilësore të punës.

05 Mobilizimi i Diasporës

Objektivat Kryesore

- Investime të diasporës
- Transferim njohurish
- - Rrjete profesionale
- Mentorim
- Qasje në tregje ndërkombëtare

Qëllimi: Shndërrimi i diasporës nga burim remitancash në partner strategjik zhvillimi.

06 Digjitalizimi dhe Inovacioni

Fushat Prioritare

- Digjitalizimi i administratës publike
- -Teknologjia në bujqësi
- Tregtia elektronike
- - Aftësitë digjitale
- - Inovacioni në biznes

Qëllimi: Rritja e produktivitetit dhe e konkurrueshmërisë së ekonomisë lokale.

Korniza e Veprimit 2026–2035

Kapitali Njerëzor

Aktivizimi i Fuqisë Punëtore

Transformimi Ekonomik

Investime dhe Inovacion

Punësim Cilësor

Më Pak Migrim

Zhvillim i Qëndrueshëm

Mesazhi Kryesor

E ardhmja e Rahovecit do të varet nga aftësia për t'i shndërruar këto prioritete në politika konkrete dhe investime të matshme. Agjenda e Veprimit 2026–2035 paraqet rrugën për kalimin nga menaxhimi i sfidave aktuale drejt ndërtimit të një modeli të ri zhvillimi, më produktiv, më konkurrues dhe më të qëndrueshëm.

Vizioni Rahoveci 2035

Drejt një modeli të ri zhvillimi

Zhvillimi i Rahovecit gjatë dekadës së ardhshme nuk duhet të matet vetëm me ritmin e rritjes ekonomike apo me numrin e investimeve të reja. Sfida kryesore është ndërtimi i një modeli zhvillimi që arrin të kombinojë konkurrueshmërinë ekonomike me qëndrueshmërinë demografike dhe sociale.

Analiza e këtij raporti tregon se komuna gjendet në një pikë vendimtare. Në njërën anë qëndrojnë tendencat e depopullimit, plakja e popullsisë dhe reduktimi gradual i kapitalit njerëzor. Në anën tjetër qëndrojnë avantazhe të rëndësishme konkurruese që lidhen me bujqësinë, verëtarinë, agropërpunimin, sipërmarrjen dhe potencialin e diasporës.

Mënyra se si do të menaxhohen këto procese gjatë dhjetëvjeçarit të ardhshëm do të përcaktojë trajektoren afatgjatë të zhvillimit të komunës.

Objektivat strategjike për vitin 2035

Rahoveci të zhvillohet si një qendër moderne agro-industriale dhe komune konkurruese, me kapital njerëzor cilësor, ekonomi të diversifikuar, institucione efikase dhe lidhje të forta me diasporën dhe tregjet ndërkombëtare.

Katër Objektivat Strategjike të Vizionit 2035

1. Më shumë kapital njerëzor

Rahoveci duhet të investojë sistematikisht në arsim, aftësim profesional dhe kompetenca digjitale.

Qëllimi është krijimi i një fuqie punëtore më konkurruese, më inovative dhe më të aftë për t'u përshtatur me ndryshimet teknologjike dhe ekonomike. Suksesi i komunës në të ardhmen do të varet më shumë nga cilësia e njerëzve të saj sesa nga numri i tyre.

2. Më shumë produktivitet dhe vlerë të shtuar

Ekonomia lokale duhet të lëvizë gradualisht:

- nga prodhimi primar drejt agropërpunimit;
- nga aktivitetet me produktivitet të ulët drejt sektorëve më konkurrues;
- nga tregu lokal drejt eksporteve dhe tregjeve rajonale.

Verëtaria, industria ushqimore dhe produktet me identitet territorial duhet të bëhen shtyllat kryesore të këtij transformimi.

3. Më shumë vende pune cilësore

Objektivi nuk është vetëm rritja e numrit të vendeve të punës, por krijimi i vendeve të punës që ofrojnë:

- paga më të larta;
- perspektivë profesionale;
- mundësi zhvillimi për të rinjtë.

Një ekonomi më produktive dhe më inovative është kusht për uljen e presioneve migratore dhe për mbajtjen e kapitalit njerëzor brenda komunës.

4. Më shumë lidhje me diasporën dhe botën

Diaspora duhet të shndërrohet nga burim remitancash në partner aktiv të zhvillimit.

Rahoveci duhet të krijojë mekanizma që lehtësojnë:

- investimet e diasporës;
- transferimin e njohurive;
- bashkëpunimin profesional;
- qasjen në tregje ndërkombëtare.

Në një ekonomi gjithnjë e më të globalizuar, lidhjet ndërkombëtare do të jenë një nga faktorët kryesorë të konkurrueshmërisë lokale.

Pamja e Rahovecit në vitin 2035

Nëse prioritetet dhe agjenda e veprimit zbatohen në mënyrë të qëndrueshme, Rahoveci mund të karakterizohet nga:

- Ekonomi më e diversifikuar
- Sektor agro-industrial më modern
- Kapital njerëzor më i zhvilluar
- Pjesëmarrje më e lartë në tregun e punës
- Rol më aktiv i grave në ekonomi
- Lidhje më të forta me diasporën
- Presione më të ulëta migratore
- Cilësi më e lartë e jetës për qytetarët

Deklarata e Vizionit

Vizioni i Rahovecit 2035 nuk është thjesht ndalimi i depopullimit. Ai është krijimi i një ekonomie më produktive, më konkurruese dhe më inovative, ku njerëzit kanë arsye të qëndrojnë, të investojnë dhe të ndërtojnë të ardhmen e tyre. Zhvillimi i kapitalit njerëzor, transformimi

ekonomik dhe partneriteti me diasporën përbëjnë tre shtyllat mbi të cilat duhet të ndërtohet kjo e ardhme.

Mesazhi strategjik

Rahoveci përballë dekadës vendimtare

Ky raport argumenton se sfida më e madhe e Rahovecit nuk është vetëm depopullimi, migrimi apo papunësia. Sfida qendrore është ndërveprimi i këtyre proceseve dhe ndikimi i tyre në potencialin afatgjatë zhvillimor të komunës.

Gjatë periudhës 2011–2024, Rahoveci ka humbur një pjesë të konsiderueshme të popullsisë së tij, ndërsa tkurrja e grupmoshave të reja dhe niveli relativisht i ulët i kapitalit njerëzor kanë reduktuar gradualisht kapacitetin e komunes për të gjeneruar zhvillim ekonomik të qëndrueshëm. Në të njëjtën kohë, struktura ekonomike mbetet e mbështetur kryesisht në aktivitete tradicionale, të cilat kanë vështirësi të krijojnë vende pune me produktivitet dhe paga më të larta.

Megjithatë, analiza tregon qartë se Rahoveci nuk është një komunë pa perspektivë. Përkundrazi, komuna zotëron një kombinim unik të aseteve zhvillimore:

- Traditë të konsoliduar bujqësore
- Reputacion të njohur në verëtarë
- Potencial të konsiderueshëm në agropërpunim
- Sektor privat dinamik
- Diasporë me lidhje të forta ekonomike dhe profesionale
- Pozicion të favorshëm për zhvillimin e ekonomisë lokale

Zgjedhje strategjike

Skenari 1

Vazhdimi i Tendencave Aktuale

- depopullim i vazhdueshëm;
- tkurrje e kapitalit njerëzor;
- migrim i të rinjve;
- treg lokal më i vogël;
- investime të kufizuara.

Në këtë skenar, Kurthi Zhvillimor vazhdon të forcohet dhe potenciali ekonomik i komunës dobësohet gradualisht.

Skenari 2

Transformimi i Modelit Zhvillimor

- investime në kapitalin njerëzor;
- modernizim i ekonomisë lokale;
- rritje e produktivitetit;
- aktivizim i grave dhe të rinjve;
- mobilizim i diasporës;
- orientim drejt inovacionit dhe eksporteve.

Ky skenar krijon kushtet për një cikël të ri pozitiv zhvillimi dhe për forcimin afatgjatë të bazës demografike dhe ekonomike të komunës.

Tri Shtyllat e së Ardhmes

1. Kapitali Njerëzor

Njerëzit përbëjnë pasurinë më të rëndësishme të komunës. Zhvillimi i aftësive, arsimit dhe kompetencave profesionale do të përcaktojë kapacitetin e Rahovecit për të konkurruar në ekonominë e së ardhmes.

2. Transformimi Ekonomik

Agropërpunimi, verëtaria, industria ushqimore dhe sipërmarrja duhet të bëhen motorët kryesorë të rritjes ekonomike dhe krijimit të vendeve cilësore të punës.

3. Partneriteti me Diasporën

Diaspora duhet të shihet si partner strategjik për investime, transferim njohurish dhe integrim në tregjet ndërkombëtare.

Deklarata Përfundimtare

E ardhmja e Rahovecit nuk do të përcaktohet nga numri i banorëve që humb, por nga aftësia për të zhvilluar njerëzit, ekonominë dhe institucionet që mbeten. Nëse investimet në kapitalin njerëzor, transformimi ekonomik dhe mobilizimi i diasporës shndërrohen në prioritete reale të zhvillimit, Rahoveci ka potencialin të kalojë nga një model i stagnimit demografik në një model më konkurrues, më inovativ dhe më të qëndrueshëm deri në vitin 2035.

Bibliografia

Referencat

Agjencia e Statistikave të Kosovës. (2011). *Regjistrimi i Popullsisë, Ekonomive Familjare dhe Banesave 2011*.

Agjencia e Statistikave të Kosovës. (2024). *Rezultatet e Regjistrimit të Popullsisë, Ekonomive Familjare dhe Banesave 2024*.

Barro, R. J., & Sala-i-Martin, X. (2004). *Economic Growth* (2nd ed.). McGraw-Hill.

Becker, G. S. (1964). *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education*. University of Chicago Press.

Kuznets, S. (1973). Modern economic growth: Findings and reflections. *American Economic Review*, 63(3), 247-258.

Lucas, R. E. (1988). On the mechanics of economic development. *Journal of Monetary Economics*, 22(1), 3-42.

OECD. (2021). *Regional Development Policy Outlook 2021*. OECD Publishing.

Porter, M. E. (1998). Clusters and the new economics of competition. *Harvard Business Review*, 76(6), 77-90.

Romer, P. M. (1990). Endogenous technological change. *Journal of Political Economy*, 98(5), S71-S102.

Todaro, M. P. (1969). A model of labor migration and urban unemployment in less developed countries. *American Economic Review*, 59(1), 138-148.

World Bank. (2023). *Western Balkans Regular Economic Report*. World Bank.